De Zusters op Sabaneta
(1909-1915)

Het eiland Aruba heeft een lange smalle vorm en was voor een honderdtal jaren nog maar heel dun bevolkt. Het is vanzelfsprekend, dat een volk zich op een eiland aan de zeekant vestigt, waar men gemakkelijk kan uitgaan en binnenkomen. Voor de Indianen was dit echter niet het geval. Zij liepen bij de kust te veel in de gaten bij de zeerovers en werden te gemakkelijk ontdekt door eventuele vijandige stammen van de kust, die de strijdbijl hadden opgegraven. Vandaar, dat zij de voorkeur gaven aan het heuvelachtige terrein bij de Noordkust, waar de terreinplooien hen verborgen. De eerste plaats op Aruba, die door blanken bewoond werd, was de 'Commandeursbaai', waar minstens al van 1679 de Commandeurs (Gezaghebbers) woonden. Dat waren toentertijd de enige blanken, die van de West-Indische Compagnie op Aruba mochten wonen. Men gebruikte toen ook al de 'Paardenbaai' als in- en uitlaadhaven, doch hier woonde nog niemand.

Langzamerhand werd de Compagnie iets toeschietelijker en mochten enkele blanken op het eiland wonen, echter niet veel; eerst na 1797, toen Gouverneur Lauffer aan de Paardenbaai een Fort had laten ontwerpen met vier stukken geschut en men zich daar weer veilig voelde, kwamen er zich meer mensen vestigen, en ontstond 'Oranjestad'. Ook de Commandeurs woonden pas sedert 1792 aan de Paardenbaai, na eerst nog op 'Pontoon' te hebben gewoond, dat halfweg tussen De Playa en De Noord gelegen is. Later vormde zich ten Oosten van De Playa een nieuwe gemeenschap, dit werd 'Santa Cruz' en meer naar het Westen kwam 'Noord' zodat men zich de vorming van deze nederzettingen kan indenken. In de buurt van de Commandeursbaai vormde zich een kern, en dat werd het latere 'Sabaneta'. Zo gauw er sprake was van een zich vormend geheel, werd er door de Kerkelijke Overheid vooral gezorgd voor een kerkje, al was het dan in den beginnen niet meer dan een fatsoenlijke schuur. Dan kwam er gewoonlijk een zogenaamde school; en daarna kwam er sprake van woningen voor de Priesters en de Zusters, om de school te kunnen houden. Deze laatste gemeente Sabaneta werd door den Pastoor van Santa Cruz bediend tenminste in het begin, want de Geestelijke werkkrachten waren maar zeer schaars. Die Pastoor, in het begin 'Pater Paulus', sprong op zijn paard en ging ook daar naar beste vermogen voor de mensen van Sabaneta zorg dragen. Dat gebeurde zo ongeveer in de jaren 1852 en de daaropvolgende jaren. In 1869 kwam de opvolger van Pater Paulus het werk overnemen. Dat was de Zeer Eerwaarde Heer H.J.

de Vries. Deze liet het niet bij geregelde bezoeken aan Sabaneta; maar hij ging over tot het aankopen van een huis voor de reuze som van... *f* 16,- en die som kon hij pas geven na er reeds vier jaar werkzaam te zijn geweest. En voor die som kreeg de Pastoor er nog een stuk grond bij. Is ergens een pastor gevestigd, dan is een van de eerste ondernemingen het Catechismusonderricht, en dat zal ook zeker hier geweest zijn. Dat onderricht leidde dan vanzelf tot het oprichten van een school. Zo was het ook te Sabaneta. Sabaneta begon met een kapel, dat later een kerkje werd, een miniatuurschooltje als deel van een schuur wordt later een werkelijke school, en zo ontwikkelde zich telkens een volledige Parochie met al zijn zegeningen voor de bevolking. Bij de Parochie Sabaneta behoorde de hele Oostpunt van het eiland. Daar werd phosphaat gevonden, wat men eerst later zou ontginnen; maar toch gingen daar al zachtjes aan enkele families zich vestigen, en daar zou in latere jaren weer een nieuwe Parochie ontstaan, die van 'San Nicolas'. Het werk in de phosphaatmijnen was te weinig florissant en de schaarse families zochten een ander heenkomen tot latere tijden. Die tijden kwamen, toen de Oliemaatschappij 'De Lago', een Amerikaans bedrijf, plannen vormde om zich in dat punt van Aruba te vestigen. Die maatschappij zette voet aan wal, begon te bouwen; er kwamen havenwerken, wegen, electrische Centrale, watervoorziening, fabrieken, opslagplaatsen; in een woord een heel oliebedrijf werd in de komende jaren uit de grond gestampt; maar dit alles was bestemd voor een tijd, dat Pastoor De Vries huis en grond aankocht voor de som van *f* 16,-. De Pastoor van Santa Cruz ging daar wekelijks een heilige mis opdragen, die dan voor de bevolking aldaar de verplichte heilige mis was, ofschoon het verbod van slafelijke arbeid voor de Zondag bleef bestaan. Men mag wel voor zeker aannemen, dat er behalve wat Catechismusonderwijs ook onderwijs werd gegeven in lezen en schrijven, ofschoon de kroniekschrijver er niets over vermeldt. Wij zien namelijk dat in 1874 de Bisschop een gift schenkt voor banken van de school te Sabaneta: dat de kerk een nieuw dak op de school laat zetten, en weer later in 1877 leest men, dat het Gouvernement te hulp komt met een gift van *f* 200,- voor schoolbehoeften; maar de school had toch het voorrecht van Zusters nog niet, terwijl ze wel reeds op Santa Cruz waren. Iets later dan op dit tijdstip krijgt de Pastoor van Santa Cruz een Kapelaan, die dan zijn aandacht special schenkt aan het zich ontwikkelende Sabaneta. Die eerste Kapelaan was de Eerwaarde Pater A. Helling O.P. die maar anderhalf jaar ongeveer hier verbleef; maar het is deze Priester, die de eerste Pastoor van Sabaneta zal worden, als dit een zelfstandige Parochie wordt. Dit gebeurt in 1900, ofschoon er een jaar tevoren reeds verlof aan den Bisschop was gegeven om met de bouw van een kerk te beginnen, maar omwille van de regentijd moest hiermede gewacht worden. Toen de inwijding plaats kon hebben, was er groot feest in

de Parochie en temidden van die vreugde dacht men ook aan een nieuwe school en daarbij aan onderwijs van Zusters. Monseigneur Van Baard maakte nieuwe plannen voor een school, maar de komst van den nieuwen Gouverneur, Jonckheer De Jongh van Beek en Donk, was al weer de oorzaak, dat de bouw van de school werd uitgesteld. Met dat al bleven de kinderen van onderwijs verstoken, en op 9 Maart 1903 werd er maar weer een nieuwe hulpschool ingericht. De reeds genoemde onderwijzer, Piet Croes, zou er de beginselen van schijven en lezen wel inbrengen, terwijl hij tevens het ambt van koster waarnam. In Juli van het volgend jaar 1904 kwam de Gouverneur de Parochie bezoeken en de pastoor mocht tot zijn niet geringe vreugde constateren, dat de Gouverneur zijn opinie over het bijzonder Onderwijs gewijzigd had en de hoop werd gekoesterd, dat er weldra een nieuwe school onder leiding van Zusters zou komen. Toch wordt het weer Mei van 1908, toen de Zeer Eerwaarde Heer Pastoor Potten van Monseigneur de blijde tijding ontving, dat er een begin kon gemaakt worden met het bouwen van een nieuwe school. Het volk toonde zijn vreugde door mee te helpen in het aanbrengen van steen en materialen voor de bouw. Er waren tot nu toe maar weinig kinderen, want Piet Croes was de enige leerkracht gebleven en daarbij was alles in het Papiaments gegaan, wat nu eenmaal niet zo'n grote aantrekkelijkheid had, daar in de andere Parochies het onderwijs volgens de eisen van de tijd was. Eindelijk dan op 10 Januari 1909 was iedereen te Sabaneta op de been om het blijde gebeuren van de schoolopening mee te vieren. Erebogen werden opgericht en de nieuwe Zusters: Pharailde en Edwine waren door de Eerwaarde Oversten Mère Théonille en Soeur Théodorique gebracht. Twee dagen later waren de noodzakelijkste toebereidselen gereed, en na een plechtige H. Mis en onder toeloop van heel Sabaneta werd de school geopend. Ook de pastoors van de andere Parochies waren er om de plechtigheid op te luisteren. De aantallen kinderen, waarvoor de Zusters werkten, wisselden af tussen de 150 en 175. Op het einde van het zesde jaar, dat de Zusters daar werkten, waren zij nog in onzekerheid aangaande het volgende jaar, toen plotseling een telegram van Monseigneur Vuylsteke kwam en meldde, dat de Zusters Dominicanessen het werk kwamen overnemen voor het jaar 1916, tijdens den Zeer Eerwaarde Heer Pastoor B. Van Everdingen. De zusters Coleta en Sidonia spanden zich in, om de nog jonge school in optima forma over te dragen aan de Zusters Dominicanessen, die zich nu geheel ingeburgerd hadden op Aruba en voor wie in latere jaren nog een vijfde school, n.l. op San Nicolas te openen stond. Valt het hard opgezet werk af te staan, de zalf voor de wonde is, dat Gods Heilig Welbehagen alles schikt en het voor de Glorie van God precies hetzelfde is, wie het werk verricht, als het goede maar gedaan wordt. En met het verdwijnen van het Sabaneta- toneel, was er een einde gekomen aan het onderwijs

van de Roosendaalse zusters te Aruba, die zeker het eiland verlieten in de overtuiging, dat de Goede God haar werk gezegend had, tevens vertrouwde, dat haar opvolgster dezelfde hulp van de Hemel zouden mogen ondervinden.

Soeur Yvonne van Habaai

ONZE KATHOLIEKE BISSCHOPPEN

Een historische schets van het beleid van de Rooms-Katholieke kerkhoofden voor de eilanden Aruba, Bonaire, Curaçao, St. Eustatius, St. Maarten en Saba

Valdemar Marcha (red.)